

2009-10-17 : Goudse kolonisten

Wil Schackmann is schrijver van het boek 'De proefkolonie, vlijt, vaderlijke tucht en het weldadig karakter onzer natie'. Hij hield op **19 oktober** een lezing, waarin hij de belevenissen op de kolonie van kolonisten uit Gouda gebruikte om te schetsen hoe het leven daar was.

Interview met Wil Schackmann:

Wil Schackmann is schrijver van het boek De proefkolonie, vlijt, vaderlijke tucht en het weldadig karakter onzer natie. Bij uitkomen werd het boek allerwegen geprezen om de 'nabijheid' waarmee de kolonie en de kolonisten werden beschreven.

Wil Schackmann: Dat is minder aan mij te danken dan aan het geweldige archief van de Maatschappij van Weldadigheid. Vanaf de eerste dag is alles goed bijgehouden en het bijzondere van dat archief is dat het nauwelijks gaat over de toplaag van de maatschappij maar heel veel informatie levert over gewone mensen. Er zijn weinig plekken waarin je zoveel te weten kunt komen over het dagelijks gebeuren in het begin van de negentiende eeuw.

Je kunt eruit halen hoe de kolonisten opstonden, wat voor kleren ze droegen, wat voor werk ze elke dag deden, maar ook wat ze tegen een wijkmeester zeiden, met welke burens ze op konden schieten en met wie ze ruzie hadden, wie wie zwanger maakte, enzovoort. En... hoe ze dachten over de weldadigheid die hen aangedaan werd, want er zitten ook heel veel brieven van kolonisten tussen. Of door hen zelf geschreven of door een behulpzame buurman.

Mensen die een voorouder in de kolonie hebben gehad en niet opzien tegen wat archiefwerk, hebben grote kans in dat archief saillante details over hun voorouder te vinden. Het berust bij het Drents Archief in Assen, met toegang 0186.

Is er in Gouda niets bewaard gebleven?

Geen idee. Ik zal proberen dat vóór de lezing samen met jullie streekarchief uit te zoeken. Als er daar correspondentie bewaard is gebleven, kan dat ook heel bijzonder zijn, want bijna alle brieven gingen over kolonisten of mensen die kolonist wilden worden.

Wat had Gouda met de landbouwkoloniën te maken?

Er was een 'subcommissie van weldadigheid Gouda' die de steun voor het project organiseerde.

Goudse notabelen die zorgden dat de donaties opgehaald werden en die gezinnen selecteerden die in de koloniën geplaatst konden worden.

Kun je wat cijfers geven?

In Gouda waren er het eerste jaar (1818) 132 mensen die een stuiver per week opzijlegden om de stichting van de koloniën mogelijk te maken. Dat is veel als je bedenkt hoe groot de armoede toen was. En van één stuiver kon je al gauw een hele week brood kopen. In 1821 waren er 177 Gouwenaren die doneerden. In later jaren gebeurden er dingen in de koloniën waardoor de steun verminderde, maar dat leg ik in oktober wel uit.

Waar werd dat geld aan besteed?

Er werden honderden kleine hoeves gebouwd, met elk een lapje land eromheen, en daar konden verarmde gezinnen naar toe gestuurd worden en daar werd hun geleerd om met het werk van hun eigen handen de kost te verdienen.

In je boek speelt de eerste kolonist uit Gouda best een prominente rol.

Hendrika van der Valk, maar als weduwe van ene Lucas Vergeer stond ze op de kolonie vooral bekend als 'de weduwe Vergeer', kwam 4 november 1818 met de allereerste stroom proefkolonisten aan. Ze had drie kinderen bij zich, plus een aangenomen kind. Het was bepaald niet een van de meest succesvolle kolonistengezinnen. De verhalen die in Gouda de ronde deden over de armoedige omstandigheden waarin ze op de kolonie verkeerden, hebben er veel toe bijgedragen dat de kolonieleiding afstapte van het idee 'wie niet werkt zal niet eten'. Daarin heeft Gouda een belangrijke rol gespeeld. Ze ging na een paar jaar terug naar een getrouwde dochter in Gouda, maar ze liet daarbij wel twee kinderen achter die inmiddels verkering hadden met andere kolonistenkinderen. Dat werd nog vrij ingewikkeld.

Wat kunnen we 19 oktober verwachten?

Geen wetenschappelijk betoog, want ik ben geen wetenschapper, ik houd vooral van mooie verhalen. De belevenissen op de kolonie van kolonisten uit Gouda wil ik gebruiken om te schetsen hoe het leven daar was. Plus de ontwikkelingen, want er bleek al snel dat niet iedereen zich even makkelijk liet heropvoeden, dus de touwtjes werden al snel strakker aangetrokken. Na een aantal jaren werden er ook gestichten gebouwd, bij de Ommerschans en in Veenhuizen. Daar was het regime nog strenger en daar vallen ook bijzondere verhalen over te vertellen. Soms vermakelijk, soms een beetje vreemd omdat de weldadigdoeners en de 'bewelddadigden' erg veel moeite hadden elkaar te begrijpen, maar in de eerste plaats vooral menselijke verhalen. Want het leuke vind ik dat naarmate je die mensen uit het begin van de negentiende eeuw beter leert kennen, ze steeds meer precies als ons blijken te zijn.